

Dnr Ju2022/00209
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER UTREDNINGEN SÄKERHET OCH TILLGÄNGLIGHET VID VAL (SOU 2021:96)

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders välkomnar regeringens strävanden att stärka svenska medborgares rätt att rösta genom att arbeta för säkra och tillgängliga val i Sverige, och därigenom stärka demokratin. Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens samtliga förslag i avsnitt 4, 7 och 8 men anser att några av dem måste kompletteras.

Civil Rights Defenders tillstyrker förslag om att tillhandahålla en vägledning med samlade regler och rekommendationer om tillgänglighet (7.7.2), att valmyndigheten ska få uppdraget att tillhandahålla information som rör tillgänglighet till olika röstningsförfaranden m.m. (7.7.3), att det införs en särskild bestämmelse vad gäller målgruppen frihetsberövade röstberättigade (7.7.3), att fler målgrupper ska kunna använda ambulerande röstmottagare (7.7.5) och att ett lämpligt forskningsinstitut genom Valmyndigheten får i uppdrag att inleda utveckling och framtagande av hjälpmedel för att synskadade väljare ska kunna rösta självständigt och med bevarad valhemlighet (8.9.1).

Civil Rights Defenders anser att frågan om tillgänglighet är lika fundamental som frågan om säkerhet i samband med val och att en motsvarande rutin som för säkerhet måste införas. Det behöver därtill införas rutiner för att rapportera incidenter där röstmottagare utsätts för hot, våld, rasism eller andra kränkningar samt rutiner för att stödja de röstmottagare som utsatts.

Civil Rights Defenders förordar därtill att det införs en särskild bestämmelse vad gäller tillhandahållande av information till målgruppen frihetsberövade röstberättigade, vilket utvecklas nedan.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter.

Civil Rights Defenders kan konstatera att flera av utredningens förslag stärker medborgerliga och politiska rättigheter. Civil Rights Defenders vill särskilt påminna om artikel 29 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som säger att stater ska garantera personer med funktionsnedsättning politiska rättigheter och möjlighet att åtnjuta dem på lika villkor som andra. Detta genom att personer med funktionsnedsättningar garanteras möjligheten att kunna rösta och att bli valda, genom att valprocedurer, anordningar och material görs tillgängliga, att personer med funktionsnedsättningar ges möjlighet till hemlig röstning och assistans i röstningsförfarandet om de så önskar. Civil Rights Defenders välkomnar därför särskilt utredningens förslag att öka tillgängligheten för personer med

funktionsnedsättningar, och de särskilda förslag som finns för att stärka synskadades möjligheter att rösta på ett säkert sätt. Vi välkomnar även att utredningen föreslår åtgärder för att stärka rättigheterna även för andra grupper som har svårt att rösta så som personer som är tvångsomhändertagna eller bor på olika typer av vårdboenden. Detta eftersom rätten att rösta omfattar alla medborgare, något som framkommer i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 25, och specifikt punkt 14 i den generella kommentaren till artikel 25. Förbättrad möjlighet att rösta för olika grupper leder till ett mer rättvist samhälle och genom att stärka dessa individers medborgerliga och politiska rättigheter stärks även demokratin.

Civil Rights Defenders kommenterar de delar av förslaget där vi har synpunkter.

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

4 En rutin för incidentrapportering

4.9 En rutin för samordning och rapportering av incidenter

Civil Rights Defenders tillstyrker att det införs ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor liksom att en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val. Civil Rights Defenders anser dock att frågan om tillgänglighet är lika fundamental som frågan om säkerhet i samband med val och att bestämmelsen bör åtföljas av motsvarande rutin som för säkerhet. Det vill säga en rutin för samordning och rapportering av incidenter och allmänhetens klagomål när det gäller bristande tillgänglighet vid val- och röstningslokaler eller i samband med röstningsförfarandet eller informationen till väljarna. Inrapporterade incidenter och klagomål som avser tillgänglighet behöver därtill följas upp och åtgärdas inför nästkommande val.

Civil Rights Defenders föreslår även att rutiner att rapportera incidenter där röstmottagare utsatts för hot, våld, rasism eller andra kränkningar införs samt att rutiner finns på plats för att stödja de röstmottagare som utsatts.

7 Väljare med svårighet att utnyttja sin röst (avsnitt 7)

7.7.1 Ett tydliggörande införs att tillgänglighet vid val omfattar valens lokaler, röstningsförfarande och information till väljare

Civil Rights Defenders tillstyrker att det i Vallagen införs ett tydliggörande att tillgänglighet vid val omfattar valens lokaler, röstningsförfarande och information till väljare. Förslaget är en viktig del i implementeringen av artikel 29 i kombination med artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

7.7.2 Valmyndigheten får ett uppdrag att ta fram och upprätthålla en vägledning med samlade regler och rekommendationer för tillgänglighet vid val

Civil Rights Defenders ställer sig i nuläget även positiv till förslaget att Valmyndigheten ska tillhandahålla en vägledning med samlade regler och rekommendationer om tillgänglighet vid val samt att denna vägledning ska tas fram i samverkan med berörda myndigheter och det civila samhället. Vi vill dock understryka vikten av att tillämpningen av denna vägledning även följs upp. Detta i syfte att bedöma om föreskrifter i stället bör införas.

7.7.3 Valmyndigheten ska samla in och publicera uppgifter om val- och röstningslokalernas tillgänglighetsstatus och om ambulerande röstmottagare

Civil Rights Defenders tillstyrker att valmyndigheten ska få uppdraget att tillhandahålla information som rör tillgänglighet till olika röstningsförfaranden m.m. men anser att förslaget bör kompletteras.

Civil Rights Defenders förordar att det införs en särskild bestämmelse vad gäller målgruppen frihetsberövade röstberättigade. Nuvarande uppdelning mellan kommun och Valmyndighet riskerar leda till att personer som är intagna på institution som exempelvis drivs på regional nivå riskerar gå miste om information om vilka möjligheter de har att rösta. Vidare får många av de som är frihetsberövade, på grund av restriktion inte nyttja elektroniska kommunikationsmedel varför de inte själva kan eftersöka information om hur de ska gå till väga för att rösta.

Att komplettera röskortsinformationen med ytterligare information är en adekvat och välkommen lösning. Indragna eller nekade permissioner kan dock bidra till att en intagen inte får tillgång till sitt röstkort i så god tid att denne kan meddela sitt behov av en ambulerande röstmottagare. Civil Rights Defenders anser därför att information även måste tillhandahållas på andra sätt för frihetsberövade röstberättigade. Valmyndigheten bör få ett explicit uppdrag att ta fram ett riktat informationsmaterial till personer som är frihetsberövade samt ansvara för att informationen når målgruppen.

Civil Rights Defenders anser att uppdraget även bör inkludera att ta fram ett särskilt informationsmaterial för väljare med synnedsättning som förklarar vilka alternativ som finns att tillgå vid röstningen. Materialet i sig måste även tillhandahållas i alternativa format. Materialet tas lämpligen fram i nära samarbete med organisationer som företräder personer med synnedsättning och dövblindhet.

7.7.5 Fler målgrupper ska kunna använda ambulerande röstmottagare

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget men vill hänvisa till 7.7.2 vad gäller tillhandahållande av information om möjligheten till att nyttja en ambulerande röstmottagare. Civil Rights Defenders tar inte ställning till den närmare regleringen vad gäller tidsfrister på valdagen, men vill understryka vikten av att möjligheten tillhandahålls alla enskilda personer som är frihetsberövade.

8 Väljare med synnedsättning

8.9.1 Vidareutveckla och testa framtagna prototyper

Civil Rights Defenders tillstyrker att ett lämpligt forskningsinstitut genom Valmyndigheten får i uppdrag att inleda utveckling och framtagande av hjälpmedel för att synskadade väljare ska kunna rösta självständigt och med bevarad valhemlighet. I likhet med utredningen anser vi att målet måste vara att de nya lösningarna ska kunna testas i samband med Europavalen 2024. Vi föreslår att en handlingsplan skyndsamt upprättas för hur utvecklingsarbetet och testerna av hjälpmedlen ska genomföras.

Civil Rights Defenders vill avslutningsvis även framhålla att nya hjälpmedel kräver utbildning och att en metod för detta måste fastställas.

Remissvaret har beretts av Annika Åkerberg och Rebecka Forsgren.

Stockholm som ovan,

Annika Åkerberg
Senior jurist